

Datum: 2024-08-28

Ärendenummer: SLK-2024-00540

Socialdepartementet

s.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia: s.hc.delning@regeringskansliet.se

Diarienummer: S2024/00726

Göteborgs Stads yttrande över betänkandet En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)

Övergripande bedömning

Göteborgs Stad anser att förslagen bör tillstyrkas. De förändringar som föreslås kan antas bidra till ett samhälle med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol samt ett minskat tobaksbruk.

Flera av förslagen har en inriktning mot att skydda barn och unga mot ett bruk av medel som skadar dem. Förslagen om lustgas förväntas förhindra förekomsten av en marknad av lustgas för berusning och kan leda till att färre barn och unga använder lustgas för att berusa sig. Utöver förslagen om lustgas förväntas flera av förslagen på tobaksområdet få positiva effekter för barn och unga. Särskilt förslagen om rök-, tobaks- och nikotinfri skoltid, langning till minderåriga, förverkande hos den unge och minsta antal portioner i förpackningar med tobaksfria nikotinprodukter bedöms bidra till att användning av tobak och nikotin bland barn och unga minskar. Dessutom kan förslaget om en nikotinhalt för tobakssnus och nikotinsnus bidra till att förhindra att unga använder produkter som kan leda till förgiftning.

Göteborgs Stad lämnar dock flera synpunkter på ett antal av förslagen vilka bör omhändertas i den vidare beredningen av utredningens förslag.

Synpunkter om förslagen gällande lustgas

Den föreslagna regleringen avseende mängdbegränsning för försäljning av lustgas till privatpersoner medför att en person, om än mer omständligt, fortfarande kan få tag på en större mängd lustgas genom att dela upp sina köp i samma butik, alternativt gå till flera olika butiker. Göteborgs Stad anser att regleringen avseende mängdbegränsningen behöver utredas ytterligare för att, om möjligt finna alternativa sätt för att minska risken för att förbudet kringgås. Det bedöms också vara viktigt att det av lagstiftningen framgår hur mängdbegränsningen ska kontrolleras.

I betänkandet föreslås att förbud mot försäljning av lustgas införs, om det finns anledning att anta att gasen ska användas som berusningsmedel. För att uppnå lagens syfte om att begränsa tillgången till lustgas i berusningssyfte bör lagförslaget utformas så att det utöver att försäljning är förbjuden, också är förbjudet att bjuda på eller ge bort lustgas som gåva eller liknande på ett serveringsställe. Om enbart förbud mot försäljning införs bedömer Göteborgs Stad att det finns risk för att lagen kringgås.

Göteborgs Stad anser att tillsynen av fysiska försäljningsställen som säljer lustgas riskerar att försvåras då utredningen föreslår att enbart Folkhälsomyndigheten ska ansvara för tillsynen. Den kommunala upplysningsskyldigheten bedöms inte som tillräcklig för att säkerställa att lustgas inte säljs i berusningssyfte. Mot bakgrund av det menar Göteborgs Stad att tillsynsansvaret bör delas mellan Folkhälsomyndigheten och Polisen, så att även Polismyndigheten ges befogenhet att genomföra tillsyn på försäljningsställen för lustgas.

Synpunkter om förslagen gällande tobak

Göteborgs Stad är positiv till förslaget om förvaringsförbud. Förvaringsförbudet innebär en tydlighet i vad Polisen kan göra om produkter påträffas och skapar bättre möjlighet för kommunen att kontrollera att försäljningsförbud efterlevs.

Synpunkter om förslagen gällande alkohol

Göteborgs Stad anser att utredningens förslag gällande förändringen av ”matkravet”, kravet på att kunna servera mat vid försäljning av alkohol, behöver förtydligas. Det kök som krävs för att tillhandahålla kalla maträtter kan i teorin var väldigt begränsat till sin yta. Förslaget om vad som ska räknas som maträtt är svårt att ta ställning till, då detta ska tydliggöras i föreskrift. Marknaden för vad som kan köpas in av en restauratör är idag i princip obegränsad och utbudet förändras. I princip alla delar av en maträtt kan idag köpas in färdiga och sedan sättas ihop i restaurangens kök, med en begränsad arbetsinsats jämfört med om samma maträtt hade tillagats från grunden på plats i restaurangens kök. Eventuella föreskrifter behöver tydliggöra var gränsen går för vad som är en prefabricerad maträtt eller del av en maträtt. Att inte tillåta uppvärmning av redan tillagade delar som utgör en maträtt eller maträtten i sin helhet, och samtidigt tydliggöra att det räcker att ett serveringsställe tillhandahåller kalla maträtter är svårt att motivera utifrån syftet att berusningsnivån minskar om mat intas samtidigt som alkohol. Det skapar också stora svårigheter för såväl handläggare som restauratörer att avgöra var gränsen går för vad som är tillräckligt tillagat eller tillrett på en restaurang.

Göteborgs Stad ställer sig positiv till förslaget om att tydliggöra att folköl inte omfattas av kravet på serveringstid. Staden vill dock påtala att, eftersom en verksamhet som också har tillståndspliktig försäljning av alkoholdrycker omfattas av krav på stängning och utrymningstid, så blir det för dessa verksamheten i praktiken omöjligt att bedriva anmälningspliktig servering av folköl efter att serveringsstället utrymts. Som det är idag krävs att den tillståndspliktiga verksamheten utryms och att man har stängt i minst en timme innan man kan öppna igen för anmälningspliktig verksamhet (enligt Folkhälsomyndighetens uttalande). I praktiken blir därför detta undantag enbart tillämpligt på de verksamheter som enbart säljer folköl.

Göteborgs Stad anser vidare att det bör förtydligas vad som gäller för provsmakning vid anordnade av mässor. Den senaste tiden har provsmakning av drinkar blivit alltmer vanligt förekommande vid mässor. Drinkar är alkoholdrycker (oftast spritdrycker) som blandas tillsammans med andra spritdrycker och/eller andra alkoholfria drycker. Syftet med provsmakning när bestämmelsen infördes i den tidigare lagstiftningen var bland annat att möjliggöra för mässor att erbjuda provsmakning av alkoholdrycker. Dessa verksamheter hade tidigare drivits med en tänjning av tidigare lagstiftning. Det är stadens bedömning att det inte är förenligt med provsmakningsbestämmelserna att erbjuda drinkar i samband med en anmälan av provsmakning, utifrån tidigare förarbetens resonemang om att syftet med provsmakning är att provsmaka alkoholdrycken för dess

karaktär. En alkoholdryck som blandas med andra alkoholdrycker och/eller med andra alkoholfria drycker förändras i sin karaktär och därmed försvinner de tidigare förarbetenas syfte med provsmakningen. Göteborgs Stad anser därför att det bör tydliggöras att det inte är tillåtet att erbjuda drinkar som blandas på beställning vid provsmakningsarrangemang (likt mässor). Vidare anser Göteborgs Stad att det är av vikt att även antalet enheter per person regleras vid mässor. Om antalet provsmakningsenheter ska vara detsamma oavsett om en person besöker en tillverkare eller en mässa, behöver detta tydliggöras.

Synpunkter om förslagen gällande tillsyn

För att åstadkomma en effektiv tillsyn behöver de olika myndigheterna som har en roll i tillsynen samarbeta, informera varandra och agera på brister snabbt och effektivt på det sätt som ger störst nytta. För att tillsynen ska få avsedd effekt, med rätt mängd resurser, så behöver varje myndighet agera med en sanktionsåtgärd vid brister. I de fall en kommun exempelvis upptäcker en brist på en tobaksvara, så är det oftast så att samma tobaksvara är spridd över stora delar av Sverige. I liknande fall är det mest ändamålsenligt att folkhälsomyndigheten som tillsynsansvarig myndighet över importörer och producenter, utfärdar en sanktion mot dessa parter. För att det ska vara möjligt behöver aktuell kommun meddela folkhälsomyndigheten upptäckta brister samt vidtagna åtgärder, för att möjliggöra för folkhälsomyndigheten att vidta åtgärder hos producent eller importör. På samma sätt bör folkhälsomyndigheten meddela kommunerna om att en sanktionsåtgärd vidtagits mot en bestämd vara, för att kommunerna i sin tillsyn ska kunna agera om varan upptäcks i butik. För att detta ska fungera är det en förutsättning att myndigheterna kan dela sina beslut med varandra, så som nu föreslås. För en effektiv tillsyn behöver informationsutbytet bygga på en tvåvägsprincip. För att bedöma om tillsynen är tillräckligt effektiv så bör folkhälsomyndigheten årligen sammanställa resultatet av tillsynen som utförs av olika myndigheter, analysera effekten och utifrån detta utforma stöd och vägledning utifrån detta för att nå önskad effekt.

En viktig del i tillsynen är att försäkra sig om att personer som köper alkohol eller tobak är över 18 år. Det är mycket svårt att vid tillsyn försäkra sig om och verifiera att verksamheten kontrollerar att alla som köper alkohol eller tobak uppfyller ålderskravet. Det finns idag möjlighet för kommunen att använda sig av kontrollköp. Kontrollköpen får dock inte ligga till grund för någon sanktion. Kommunen har heller ingen möjlighet att begära legitimation på de personer som handlar. I praktiken blir det därför svårt att vid tillsyn upptäcka försäljning till minderåriga och därmed också svårt att åstadkomma någon förändring hos de verksamheter som medvetet eller omedvetet fortsätter sälja alkohol och tobaksprodukter utan att kontrollera att kunden uppnått rätt ålder. Göteborgs Stad anser därför att det bör införas någon form av sanktion vid de tillfällen som kontrollköp har visat att företag har sålt tobaksprodukter utan att utföra ålderskontroll.

Göteborgs Stad välkomnar förslaget om att folkhälsomyndigheten får i uppgift att tydliggöra vilka uppgifter som ska bifogas en ansökan samt att myndigheten får i uppgift att ta fram läroplaner utbildningar och förbättra sin vägledning. Det är av stor vikt att den kommunala tillståndsprövningen genomförs på ett likartat sätt. Göteborgs Stad anser vidare att det är bra att det tydliggörs och standardiseras vilka uppgifter som ska lämnas vid en ansökan. Det är mycket viktigt att det standardiserade formulär som tas fram är teknikneutralt och kan användas i olika digitala tjänster.

För att ge avsedd effekt, det vill säga att en prövning av tillstånd ska utföras och bedömas på samma sätt oavsett i vilken kommun man lämnar sin ansökan så behöver formuläret kompletteras med tydlig vägledning och utbildning av handläggare. Området prövning och tillsyn av alkohol och tobak är på kommunal nivå litet, även i en större kommun. Flertalet kommuner i Sverige är små och har oftast inte mer än en handläggare. Det är svårt att rekrytera och behålla så specifik kompetens. Behovet av vägledning och konkret stöd är därför stort. Här kan folkhälsomyndigheten med fördel dra stor lärdom från hur livsmedelsverket arbetar med stöd och vägledning inom livsmedelskontrollen. Inte bara vilka digitala kanaler som används, utan också hur vägledningen är utformad för att ge bästa stöd, med konkreta exempel och där livsmedelsverket tydliggör sin tolkning av lagstiftningen. Med en effektiv och tydlig vägledning som kombineras med anpassade utbildningar så kan domstolarna också avlastas och man får snabbare och mer effektivt en tydligare och mer enhetlig tolkning av lagstiftningen, vilket gynnar både företagare och tillsynsmyndigheter. Vid utformning av vägledning och utbildning så bör folkhälsomyndigheten och länsstyrelserna utforma dessa i samverkan med kommunerna för att på rätt nivå möta behovet och därmed få önskad effekt.

Vid behandling av ärendet i kommunstyrelsen antecknade representanterna från V, S och MP som yttrande en skrivelse från den 27 augusti 2024, se bilaga.

Göteborg den 28 augusti 2024

Göteborgs kommunstyrelse

Jonas Attenius

Lina Isaksson

BILAGA

Yttrande

Vänsterpartiet, Socialdemokraterna, Miljöpartiet

2024-08-27

Ärende 17

Yttrande angående – Remiss från Socialdepartementet - En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)

Yttrandet

Det är positivt att lagförslaget tydliggör reglerna om tobaksförbud inom skolan så att det blir samma regler för både kommunala och privata huvudmän. Göteborgs Stad har idag en strikt och ambitiös tobakspolicy, men våra möjligheter att kontrollera likvärdiga regler hos privata huvudmän är begränsade.

Samtidigt är det viktigt att lagen utformas på ett sådant sätt att den inte får orimliga konsekvenser för personalens arbetsmiljö och för undervisningen. Det är av största vikt att se över skolpersonalens arbetssituation vid införande av nya, utökade förbudsregler, då personalen förväntas ta utökat ansvar i att upprätthålla dessa. Det är även viktigt att skolpersonal inte förväntas ägna tid åt att upprätthålla tobaksförbud för myndiga elever samt att det slutgiltiga förslaget utformas i nära dialog med skolans professioner och fackliga organisationer.

Göteborgs stad ställer sig positiv till ambitionen om att skärpa reglerna för förvaring av tobaks- och nikotinprodukter. Det kan förbättra arbetet mot illegal försäljning, vilken utgör en betydande intäktskälla för organiserad brottslighet. För att säkerställa att lagen inte går ut över enskilda anställdas möjlighet att exempelvis snusa på jobbet önskar vi att betydelsen av "förvaring" förtydligas på ett sådant sätt att enskilda personers tobaksprodukter för privat bruk på arbetsplatsen fortsatt är en fråga för arbetsgivaren att bestämma i dialog med arbetstagarna.